

Bölüm 25

CUMHURİYETİN İLK DÖNEMLERİNDE HALKÇILIK İLKESİNİN TARIM POLİTİKASI ÜZERİNDEKİ YANSIMALARI

Enes ÖZ'

GİRİŞ

Tarih dönemleri boyunca Türk milletinin kimliği ile birlikte, beraberinde getirdiği birikimler bir takım ilkelerin doğmasına sebep olmuştur. İçerisinde yaşanan çağın ihtiyaçlarını karşılayabilmek ve yüksek Türk medeniyetinin devamını sağlamak için belirli düşünceler etrafında doğal fikir gelişimleri kendisini göstermiştir. Türk milletinin kendine özgü en önemli ilkelerinden olan istiklaline düşkün olması, Milli Mücadele’de bir kez daha ağırlığını hissettirmiş, bağımsızlık arzusu ile Mustafa Kemal Atatürk öncülüğünde bir kurtuluş destanı ortaya çıkmıştır. Kurtuluş Savaşı’nın yönetilebilmesi adına demokratik bir anlayış ile kurulan Türkiye Büyük Millet Meclisi aynı zamanda yeni bir devletin de temellerinin atıldığı yer olmuş ve aynı zamanda da ilkelerin vücut bulacağı bir kuruma dönüşmüştür. Bu aşamadan sonra artık Türk toplumunun birikimi olan ilkeler Atatürk öncülüğünde vücut bulmaya başlamıştır.

Meclisin açılışından bir süre sonra, 13 Eylül 1920 tarihinde Atatürk, 1921 Anayasasını ve daha sonra kurumsallaşacak olan ilkelerin de temelini oluşturacak, “*Halkçılık Programı*” adı ile meclise bir önerge sunmuştur. Bu programda Atatürk, ulus egemenliği anlayışından söz ederek, “*halkın marûz bulunduğu avâmil-i sefâleti, izâle ile esbâb ve vesâit-i saâdet ve refâhını temin etmeyi umde-i esâsiye ve binâen-aleyh toprak, maârif, adliye, mâliye iktisâd ve ale’l-umûm ictimâi mesâilinde asrın icâbına ve halkın hakikî ihtiyâcına göre muktezi teceddüdât ve tesîsâtı vücûda getirmeyi başlıca vazife add eder*” (Şahinkaya, 2019: 190) demiş ve programın halk yararına bir program olduğunu açıklamıştır. Bu program ile birlikte yeni Türk Devletinin de ilkeleri olacak kurumsal sürecin somut temelleri atılmıştır.

Atatürk ilkelerin benimsenmesine giden süreçte temel oluşturan gelişmelerden biri de Halk Fırkasının kuruluşunda da önemli bir yer tutan “*Dokuz Umde (İlke)*” olmuştur. Atatürk’ün 8 Nisan 1923 tarihinde yayımladığı bu bildiri ile egemenliğin kayıtsız şartsız millette olduğu, milletin kendini yöneteceği ve milleti temsil edecek kurumun TBMM olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca bu programda adalet, güvenlik, devletin yapısı, eğitim, sağlık, demiryolları ve askerlik ile ilgili düzenlemelere de yer verilmiştir. Bu umdede halkçılık ilkesinin tarım kemindeki yansımaları ve gelecek dönemlerde izlenecek olan tarım politikası üzerinde de durulmuştur. Umdede yer alan beşinci maddedeki şu kararlar tarım ve çalışma hayatında halkçılığın yansımaları olmuştur.

“*Aşar usulünde halkın şikayet ve mağduriyetlerini mucip olan nıkat esaslî bir surette ıslah edilecektir. Tütün ziraat ve ticaretini milletin azami nef’ine göre temin edici tedbirler alınacaktır. Müessesatı mali-*

ye çiftçilere, sanayi ve ticaret erbabına vesair bilcümle erbabı mesaiye kolaylıkla para ikraz edecek surette ıslah ve teksir olunacaktır. Ziraat Bankası'nın sermayesi arttırılacak, çiftçilere daha kolay ve daha geniş yardım edilebilmesi sağlanacaktır. Memleketimiz çiftçilerine ziraat makineleri vasi mikyasta ithal olunacak ve çiftçilerimizin alet ve edevatı ziraayeden kolaylıkla istifade etmeleri temin kılınacaktır. Ham maddeleri ülkemizde bulunan mal ve sanat ürünlerinin ülke içinde yapılabilmesini, koruma ve teşvikte bulunulması ve ödüller verilmesi için her türlü önlem alınacaktır.”(Tunaya, 1952: 581)

Dokuz umde sonrası Atatürk ilkelerinin tam anlamı ile uygulanma sürecinin hızlandığı görülmüş, kurumsal kimliği belirginleşmiştir.

29 Ekim 1923 tarihinde ülkenin rejimi ile ilgili tüm soru işaretlerinin giderildiği ve yönetim biçiminin cumhuriyet olarak adlandırıldığı günden itibaren, Mustafa Kemal Atatürk öncülüğünde her alanda hızlı bir yapılanma sürecine gidilmiştir. Amacın “*muasır medeniyetler seviyesinin üzerine çıkmak*” olduğu bu süreçte, içerisinde yaşanan çağın gereklerini elde etmek adına bir yol haritası ortaya konulmuş ve tarihe “*Türk İnkılabı*” adı ile de geçecek olan gelişmeler yaşanmıştır. Yeni Türkiye’de siyasi, eğitim, ekonomi, hukuk ve sosyal alanlarda inkılaplar gerçekleştirilmiş, gerçekleştirilen inkılaplar belirli ilkeler etrafında şekillenmiş, daha sonra bu ilkeler toplu olarak “*Atatürk İlkeleri*” adı ile anılmaya başlamıştır. Atatürk ilkeleri, Türk inkılabının temelini teşkil etmiş ve hatta da inkılapların şekillendiricisi olmuştur. Zira inkılaplar belirli ilkeler doğrultusunda yapılmış, her inkılabın bağlı olduğu ve ilham aldığı bir veya birkaç ilke olmuştur.

Atatürk ilkeleri Türk İnkılabı içerisinde doğmuş ve inkılaplara da yön vermiştir. İlkeler, inkılapların temelini oluşturmuş, bir ifadeyle; Atatürk inkılapları, Atatürk ilkelerinin eser haline dönüşmüş şekilleri olarak kabul edilmiştir. (Kocatürk, 2004: 2) 1937 yılında çıkarılan kanun ile “*Cumhuriyetçilik, Milliyetçilik, Halkçılık, Laiklik, Devletçilik ve İnkılapçılık*” 1924 anayasasına girmiştir. İlkeler doğrultusunda birçok inkılap gerçekleştirilmiştir. Bu ifadeden hareket ile çalışmamızda Atatürk ilkelerinden halkçılık ilkesinin tarım politikası üzerindeki yansımaları ele alınacaktır. Zira halkçılık ilkesinin çekirdeğini oluşturan “*eşitlik*” kavramı her alanda kendisini gösterdiği gibi, tarım alanında yapılan inkılap hareketlerinde de hissedilmiştir.

1. İLKE OLARAK HALKÇILIK

Halk kelimesi farklı dillerde farklı kelimelerle ifade edilmiş olup, Fransızca’da “*Peuple*”, İngilizce’de “*People*”, Almanca’da “*Volk*”, İtalyanca’da “*Popolazione*” ve Osmanlıca’da ise “*Millet, Avam, Eşhas, Nas, Amme*” kelimeleri ile karşılanmıştır. Esas itibariyle Arapça kökenli “*El-*

Halk” sözcüğünden gelen “*Halk*” kelimesi, yaratma anlamı ile kullanılmıştır. Farklı sözlüklerde, “*yaratılmış olanlar, insanlar, insanlardan bir bölüm, aynı yerde toplanmış insanlar aydın ve memur topluluğu dışında kalanlar*” şeklinde de kullanılmıştır. (İlgazi, 2002) *Halk* kelimesinin farklı disiplinlerde farklı karşılıkları olsa da sözlük anlamına göre, bir ülke içerisinde yaşayan çeşitli uyruklardan olan insanlara verilen isim, yöneticilere göre bir ülkede yaşayan vatandaşların bütünü (Türkçe Sözlük, 1998: 933) *halk* olarak tanımlanmıştır. Atatürk’e göre *halk* “*Irken, dinen, kültür bakımından birbirine saygılı, özveri duygularıyla dolu, geleceği ve çıkarları ortak olan toplumsal bir heyet*” diye tanımlanmıştır. (Yalçın vd, 2011: 281)

Avrupa’da yaşanan İngiliz Devrimi, Sanayi İnkılabı ve Fransız ihtilali gibi süreçler ile halkçılık kavramına giden yol açılmış ve şekillenmiştir. Özellikle Sanayi İnkılabı ile Avrupa’da rasyonel düşünce ortaya çıkmış, insanların doğumundan itibaren belirli kategorilere ayıran aristokratik görüş yıkılmış ve bunun yerine yasa önünde eşitlik kavramı geliştirilmiştir. Sanayi İnkılabı, yalnızca teknolojik bir gelişme getirmekle kalmamış, yeni anlayışlarla donatılmış bir felsefe ve insan yapısının çıkmasına sebep olmuştur. Öyle ki insanlar artık orta çağın baskıcı mutlak monarşi anlayışını reddetmişler, eşit rekabet koşulları ile eşitlikçi bir anlayışı savunmuşlardır. Bu düşünceler, en fazla sayıda vatandaşın mutluluğu ve kamu yararı ilkeleri ile hareket eden “*fyadacılık akımı*” olarak kavramlaşmıştır. 19. Yüzyılda faydacılık akımı bir adım ileri gitmiş ve “*pozitivizm*” olarak kendini göstermiştir. Siyasal düşüncenin bireyden topluma kaymasını sağlayan bu anlayış ile toplum parçalarının bir bütünü olarak kabul edilmiş, bu parçaların ancak iş bölümü aracılığı ile birbirinden ayırt edilebileceğini ortaya konulmuştur. (Tünay, 1986: 505) Avrupa’da, Atatürk ilkelerindeki karşılığı halkçılık olan kavramın temeli bu şekilde atılmıştır.

Halkçılık ile ilgili Türkiye’deki ilk gelişme Osmanlı Devleti’nde Tanzimat döneminde başlamıştır. Bu dönemde gerçekleşen kültürel değişiklikler, eğitim ve okul hayatında kendini göstermiştir. Tanzimat ile birlikte açılan batılı anlamdaki eğitim kurumlarında yabancı diller öğrenilmiş ve batılı düşüncelerden etkilenilmiştir. Bu etkilenmelerden biri de halkçılık fikri olmuş, özellikle Rusya Petersburg Üniversitesi’nden gelen Hüseyinzade Ali Bey, Petersburg’da tartışılan halkçılık fikrini, Tıbbiye’de okuyan öğrenciler arasında yaymıştır. Aynı dönemlerde köycülük fikirlerinin gelişim kaydetmesi halkçılık fikir akımını beslemiştir. 1908 yılında II. Meşrutiyet’in ilan edilmesi ile Osmanlı aydınları “*Yeni Felsefe*” ve “*Genç Kalemler*” adı ile iki dergi üzerinden düşüncelerini halka aktarmışlardır. Genç Kalemler halkçı fikirleri savunmuş, halka ulaşabilmek için onların, aydınları anlayabilecekleri sade bir dil ile

halka seslenmeyi zorunlu görmüş, bu sayede “*Halka Doğru*” akımını başlatılmıştır. Bu dönemde Ziya Gökalp, halkçılık fikirlerine yeni bir boyut kazandırmış, Emile Durkheim’in sosyolojisinden etkilenen Gökalp, halkçı düşünceyi dayanışmacılık niteliğine sokmuş ve halkçılık düşüncesinin Türkiye’ye girmesini ve yaygınlaşmasını sağlamıştır. Ziya Gökalp, halkçılık ile ilgili “*Bir cemiyetin dahilinde bir takım tabakaların yahut sınıfların bulunması, dahili musavatın bulunmadığını gösterir. Binanaleyh, halkçılığın gayesi tabaka ve sınıf farklarını kaldırarak, cemiyetin birbirinden farklı zümrelerini yalnız iş bölümünün doğurduğu meslek zümrelerine hasretmektir. Yani halkçılık felsefesini düsturda icmal eder, sınıf yok meslek yok*” sözlerini dile getirmiştir. Milli Mücadele döneminde benimsenen halkçılık düşüncesi, milli bir devletin kurulması amacı taşıyan ve milli egemenlik anlayışını benimseyen, siyasal yönü ağır basan bir halkçılık anlayışı olmuştur. Bir taraftan emperyalizme karşı milli bağımsızlık düşüncesini savunan, diğer taraftan da İstanbul hükümeti ve saltanata karşı milli egemenlik ilkesini esas kabul eden bu anlayış, (İlgazi, 2002) cumhuriyetin ilanı ile birlikte toplumsal bir boyut kazanarak yeni kurulan Türk devletinin tüm kurumlarına ve inkılap hareketlerine şekil veren bir yapıya bürünmüştür.

Buradan itibaren Atatürkçü düşünce sistemi içerisinde halkçılık ilkesi ele alınacak olunursa; halkçılık, halkın kendi kendini idaresi ve geleceğine kendi iradesini hâkim kılarak, mutlu ve refah içinde yaşaması şeklinde ifade edilebilmektedir. (Kafesoğlu ve Saray, 1983: 74) Bir diğer ifade ile Halkçılık, bireyler arası hiçbir fark ayrılığı görmeden, toplum içerisinde ayrıcalık kabul etmeden, halk adı ile eşit bir varlık tanınması görüşüdür. (Özkaya, 2004: 67) Kanunlar karşısında tam bir eşitlik olması hiçbir sınıfa, aileye ve ferde ayrıcalık tanınmaması (Selek, 2010: 753) anlayışı genel geçer tabir ile halkçılığın tanımı olmuştur.

Halkçılıkta, hiçbir sınıf, zümre veya şahıs topluma egemen olmaz, egemenliğin toplumun tamamına verilen bir husus olması esas ilke olarak kabul edilmiştir. Toplum içerisinde bulunan kişi veya grupların ulusal birlik ve bütünlük içinde kaynaşarak yaşaması yine halkçılığın benimsediği esaslardan olmuştur. Burada amaç olarak kişi ve toplumun bir bütün olarak gelişip kalkınması ve yükselmesi hedeflenmiştir. Devletin, bu kalkınma amacına hizmet etmek adına çalışması, en başta eğitim ve kültür alanlarında olmakla beraber, diğer tüm alanlarda milli birlik ve bütünlüğü pekiştiren girişimlerde bulunması birinci görev olarak görülmüştür. Halkçılık ilkesi, tüm antidemokratik düşünce ve oluşumlara da karşı olarak ortaya çıkmıştır. (Akandere vd., 2006: 431) Halkçılık ilkesinde egemenlik anlayışının milletin kendisinde olduğunu vurgulayan Atatürk “*bizim itikadımıza göre, milletimizin temin-i hayat ve tealisi kendi kabiliyet-i hazmiesiyle mütenasip olan nokta-i nazarlardır. Fakat*

esas itibariyle tetkik olunursa bizim nokta-i nazarlarımız -ki halkçılıktır- kuvvetin, kudretin, hâkimiyetin, idarenin doğrudan doğruya halka verilmesidir, halkın elinde bulundurulmasıdır” ifadelerini kullanmıştır. (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. I, 1997: 102) Zira Türk milleti, halkçılık ilkesini tanımış ve benimsemiştir. Atatürk buna yönelik yaptığı bir başka konuşmasında *“Zannederim bugünkü mevcudiyetimizin mahiyet-i asliyesi, milletin temayülât-t umumiyesini ispat etmiştir, o da halkçılıktır ve halk hükûmetidir”* (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. I, 1997: 91) diyerek milletin, halka dayanan yönetim sistemini ve halkçılık ilkesini özümsemiş olduğunu açıklamıştır.

Halkçılık ilkesi ile birlikte, toplumu oluşturan vatandaşlar içerisinde üstün bir güç kabul edilmemekte olup, temel kavram olarak eşitlik anlayışı benimsenmiştir. Atatürk bu durumu *“...işte ben milletimizi böyle görüyorum. Binaenaleyh mesaliki muhtelif erbabının menafii yekdiğerine memzuç olduğundan, onları sınıflara ayırmak imkânı yoktur ve heyeti umumiyesi halktan, ibarettir”* (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. II, 1997: 102) sözleri ile ifade etmiştir. Bu cümleden olmak üzere, halkçılık ilkesinde Türkiye Cumhuriyeti’ni oluşturan ulusun içerisinde bir kişinin, grubun, zümrenin veya iş sınıfının, bir başka taraf üzerinde egemen olması anlayış reddedilmiştir. Zira halkçılıkta tam bir eşitlik söz konusu olup, birey ayrımı gözetmeyen bir yaklaşım temel amaç olarak belirlenmiştir. Halkçılık kavramında toplumda sosyal bölünme tehlikesine alan bırakılmamış, aydın ve avam arasında bulunan ayırım kaldırılmış, milletin birlik ve beraberliği sağlanmıştır. Türk toplumunu sınıfsal ayrışmalar üzerinden bölme düşüncesine karşı halkçılık, sağlam bir savunma aracı olmuştur. (Uca, 2017: 154)

Atatürk’ün halkçılık anlayışında sınıf kavramından söz edilmemiş olup toplumda mesleklere göre iş bölümünün olduğu vurgusu yapılmıştır. Çünkü toplumu oluşturan insanlar farklı meslekleri icra etmekte olup, her mesleğin birbiri ile doğrudan veya dolaylı olarak bir bağlantısının varlığı kabul edilmiştir. Herkesin ülke menfaati ve kendi geçimini temin etmek adına çalışmasından dolayı, halkçılık ilkesinde her meslekten saygın olarak bahsedilmiştir. (Uca, 2017: 154.)

Halkçılık ilkesinin uygulanmasına büyük önem veren Atatürk *“Halkçılık teşkilâtı en ufak daireye kadar genişletildiği takdirde sonucunun daha büyük ve bol olacağına şüphe yoktur. Memleket ve milletin içinde bulunduğu müşkülâtı ve hal-i harbi de düşünürsek Meclisin muhassala-i faaliyetini ve oradaki muvaffakiyetini takdir etmemek mümkün değildir”* (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. III, 1997: 49) cümlelerini dile getirerek ülkenin içinde bulunduğu durumdan, halkçılığın uygulanması suretiyle kurtulabileceğini söylemiştir. Atatürk bu ifadeyi destekler nitelikte yapmış olduğu başka bir konuşmasında *“Memleket ve milletin*

geleceğinden asıl emin olabilmesi, bir defa halkçılık esasına istinat eden teşkilât-ı idariyesinin hakkıyla genişletmek ve teşkilatlandırmak ve tatbik olunmasıyla beraber ekonomik durumumuzun milli refahımızı temin edecek tarzda ıslah ve ihyasına bağlıdır” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. III, 1997: 49) diyerek, memleketin kalkınabilmesi için halkçılığın tam anlamı ile teşkilatlandırılmasının gerekliliği üzerinde durmuştur.

Atatürkçü düşünce sisteminde bulunan halkçılık ilkesi, Sovyet Rusya’da bulunan Bolşevizm ile eş tutulmamıştır. Zira bu konuya açıklık getiren Atatürk, *“Bizim nokta-i nazarlarımız, bizim prensiplerimiz cümlece malûmdur ki, Bolşevik prensipleri değildir ve Bolşevik prensiplerini milletimize kabul ettirmek için de Şimdiye kadar hiç düşünmedik ve teşebbüste bulunmadık. Fakat esas itibariyle tetkik olunursa bizim nokta-i nazarlarımız -ki halkçılıktır-... ..Yine şüphe yok ki, bu dünyanın en kuvvetli bir esası, bir prensiptir. Elbette böyle bir prensip Bolşevik prensipleriyle bir araya gelmez”*(Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. I, 1997: 102) diyerek, Bolşevizm ile halkçılık ilkesinin karıştırılmaması gerektiğinin üzerinde durmuştur. Atatürk, Türk inkılap hareketlerinin tamamen milli olduğunu, yabancı etkisi altında olmadığını, hiçbir doktrine bağlı bulunmadığını konuşmalarında ilan etmiştir. (İnan, 1978: 104, 105)

Atatürkçü düşünce sisteminde halkçılık ilkesinin genel itibariyle özellikleri şu şekildedir:

- Halkçılık ilkesi ayrıştırıcı değil bütünleştiricidir.
- Halkçılık ilkesi sınıf kavgasına karşıdır.
- Halkçılık ilkesi halkın refah düzeyinin arttırılmasını hedeflemektedir.
- Halkçılık ilkesi demokratik bir anlayışa sahip olup, egemenliğin halkta olması gerektiğini savunmaktadır.
- Halkçılık ilkesi kanunlar karşısında her bireyin eşit olması anlayışını benimsemektedir.
- Halkçılık ilkesi sınıf ayrışmasına karşı olup toplumu eşit olarak kabul etmektedir.
- Halkçılık ilkesi vatandaş ile devlet arasındaki bağı kuvvetlendirmeyi amaç edinmektedir.
- Halkçılık ilkesi toplumun her yönden gelişmesini hedeflemektedir. (Erdoğan, 2016: 275)

Halkçılık ilkesi, Türkiye Cumhuriyeti’nin temel taşlarından olmuş ve Atatürk dönemi yaşanan gelişmelerin anlaşılmasında önemli bir yere

sahip olmuştur. Atatürk ve yakın çevresi, çok partili demokratik hayattan ekonomik açıdan kalkınmaya, siyasi rejim sorunlarından çalışma hayatına kadar farklı konulara halkçılık çerçevesinden de bakmışlardır. (Tünay, 1986: 505) Halkçılık ilkesi birçok farklı inkılap hareketi üzerinde doğrudan, bazı inkılaplarda ise dolaylı olarak etki etmiştir. Halk egemenliğinin tezahür ettiği TBMM'nin açılması, egemenliği ulusa veren cumhuriyetin ilan edilmesi, kıyafetten dolayı ortaya çıkan eşitsizliğin giderilmesini de sağlayan kılık kıyafet düzenlemesi, kadın ve erkeği hukuksal anlamda eşit kabul eden medeni kanunun ilanı halkçılık ilkesi doğrultusunda yapılan inkılap hareketleri olmuştur. Buna ek olarak, kadın ve erkek arasındaki siyasal anlamdaki eşitsizliği giderdiği için kadınlara verilen seçme-seçilme hakkı, yeni alfabenin kabul edilmesi ve Millet Mekteplerinin açılması ile eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, Soyadı Kanunu ile lakap ve unvanlardan dolayı ortaya çıkan eşitsizliğin giderilmesi yine halkçılık ile ilgili inkılaplardan olmuşlardır. Bu inkılapların yanında, tarım kesiminde halkçılık ilkesinin yansımaları olarak kabul edilebilecek bir takım gelişmeler yaşanmıştır.

2. HALKÇILIK KAVRAMININ TARIM ALANINDA YAPILAN İNKILAPLARA ETKİSİ

Ülke çapında her alanda gerçekleştirilen yatırım ve kalkınma hamlesinde tarıma önemli bir yer ayrılmıştır. Öyle ki bu durum cumhuriyet henüz ilan edilmeden başlamış, Milli Mücadele'nin kazanılmasından önce Atatürk, 1 Mart 1922 tarihli TBMM konuşmasında "*Türkiye'nin gerçek sahibi ve efendisi, gerçek üretici olan köylüdür. O hâlde, herkestenden daha çok refah, mutluluk ve servete hak kazanmış ve layık olan köylüdür*" ifadelerini kullanmış ve köylü milletin efendisidir anlayışından hareket ederek, tarım ile uğraşan kırsal kesimin sorunlarına yönelmiştir. (Kaştan, 2007: 1766) Yine Atatürk, "*Millî ekonominin temeli ziraattır. Bunun içindir ki, ziraatta kalkınmaya büyük önem vermekteyiz. Köylere kadar yayılacak programlı ve pratik çalışmalar, bu maksada erişmeyi kolaylaştıracaktır*" (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri, C. I, 1997: 412) sözlerini kullanarak tarımın Türkiye ekonomisi için öneminden bahsetmiştir.

Yeni kurulacak olan Türkiye Cumhuriyeti'nin ekonomi özelinde yol haritasını belirleyecek olan ve 17 Şubat 1923'te toplanan İzmir İktisat Kongresi'nde tarım alanını ilgilendiren ciddi kararlar alınmıştır. Atatürk kongrenin açış konuşmasında "*Kılıç kullanan kol yorulur, nihayet kılıcını kınına koyar ve belki kılıç o kında küflenme, paslanmaya mahkûm olur. Lakin saban kullanan kol daha ziyade kuvvetlenir ve daha çok toprağa malik ve sahip olur...*" sözlerine yer vererek bu aşamadan sonra ekonomik kalkınmanın, kazanılan zaferleri taçlandıracağını ifade etmiştir. İzmir İktisat Kongresi'nde "*Misak-ı İktisadi (Ekonomik Ant)*" kararları

alınmış ve özellikle tarım ile ilgili de genel bir kanaat ortaya çıkmıştır. Buna göre tarımda vergi sisteminde reform yapılması, topraksız çiftçilere toprak dağıtılması, kredi kuruluşlarında düzenleme yapılması, tarımda eski usullerin terk edilerek (Kaştan, 2007: 1766-1767) modern bir sisteme geçilmesi kabul edilmiştir.

Cumhuriyetin ilanı ile birlikte çeşitli alanlarda gerçekleştirilen inkılaplar tarım kesiminde de kendini hissettirmiştir. Reji idaresinin kaldırılması, aşar vergisinin kaldırılması, çiftçilere verilen kredi desteğinin arttırılması, Tarım-Kredi Kooperatiflerinin kurulması, Yüksek Ziraat Enstitüsü kurulması, topraksız çiftçiye toprak dağıtılması, Toprak Mahsulleri Ofisinin kurulması, çiftçiye tohum ve gübre desteğinin sağlanması gibi cumhuriyetin ilk yıllarında tarım alanında inkılaplar yapılmıştır.

Cumhuriyetin temel dayanak unsurlarından biri sınıfsız, imtiyazsız ve kaynaşmış bir kitle düşüncesi olmuştur. Cumhuriyet sonrası Türkiye’de sınıf imtiyazı olmamasına rağmen, ekonomik hayatta yaşanan istikrarsızlıklar sonucu bazı imtiyazlı zümreler ortaya çıkmıştır. Ancak bunların ortadan kaldırılması adına sosyal reformlar gerçekleşmiştir. Örneğin 1925’de aşar vergisinin kaldırılması, topraksız çiftçiye toprak dağıtılması ve buna benzer yeniliklerde imtiyazsız sınıf sistemi oluşturulma yoluna gidilerek, herkesin refaha ulaştırılması amaçlanmıştır. (Özkaya, 2004: 70) Bu ifadeden olmak üzere çalışmamızda, halkçılık ilkesinin özellikleri olan halkın refah düzeyinin arttırılması, birey eşitliği, fırsat eşitliği, toplumun her yönden gelişmesinin hedeflenmesi gibi kıstaslar çerçevesinde tarım politikası ele alınmıştır.

Tarım alanında halkçılık ilkesi doğrultusunda atılan ilk adım aşar vergisinin kaldırılması olmuştur. Osmanlıcada “*öşür*” olarak da kullanılan aşar vergisi, toprak mahsulünden 1/10 oranında alınan bir vergi türüdür. Aşar vergisinde alınması gereken miktar genel itibariyle 1/10 oranında olsa da mahsulün çeşidine, üretim bölgelerine ve kullanılmakta olan üretim tekniğine göre bu vergi oranı değişim göstermiştir. Örneğin, Rumeli’de 1/8 olan ölçü, Basra ve Halep’te 1/3 veya 1/2 arasında uygulandığı görülmüştür. Bölgelere göre değişimden başka, sulama imkanlarından yararlanma yolu ile gerçekleştirilen üretimde, vergi oranı yüksek, yapay yollar ve insan emeği ile sulamanın gerçekleştirildiği üretimde vergi oranı düşük olmuştur. Vergi oranlarındaki bu farklılıklar ise tam ve yarı öşür terimlerinin kullanılmasına sebep olmuştur. (Palamut, 1987: 70)

Genel itibariyle iltizam usulüne göre toplanan bu verginin, toplanış biçiminde yaşanan usulsüzlüklerden dolayı şikayetler yaşanmıştır. Dönemle, tahsil ve uygulamasında büyüyen haksızlıklar, bu verginin halk

üzerinde baskı ve zulme dönüşmesine sebep olmuştur. Milli Mücadele döneminde TBMM'ye aşar vergisi konusunda şikayetler yapılmış ancak bu konunun köklü bir biçimde çözülmesi dönem şartları gereği mümkün olmamıştır. Milli Mücadele sonrası çözülmesi gereken sosyal ve ekonomik konuların başında da aşar konusu gelmiştir. Zira aşar vergisinin kaldırılması konusu sosyal ve ekonomik bir konu olmakla birlikte aynı zamanda yeni kurulan rejimin ideolojisi doğrultusunda da bir adım olmuştur. (Coşar, 1996: 22)

Aşar vergisinin kaldırılacağına dair ilk somut gelişme 17 Şubat 1923 tarihinde başlayan İzmir İktisat Kongresi ile gerçekleşmiştir. Osmanlı Devleti döneminden kalan, tarım kesimi üzerindeki bu vergi türünün, çiftçilerin baskı ve şikayetleri sonucu kaldırılmasına karar verilmiştir. (Okçuoğlu ve Önder, 1987: 263) Aşar vergisi, mülkiyeti devlete ait bulunan arazinin kullanılması karşılığında alınan bir kira gibi düşünüldüğünde, Osmanlı Devleti'nin mülkiyet rejimini temsil eden bir vergi olmuştur. Ancak İzmir İktisat Kongresi'nde ön plana çıkan liberal ekonomi modelinin temelde özel mülkiyete dayanması, aşar vergisinin de tartışılmasına sebep olmuştur. (Demirbaş, 2010: 27) Kongreden sonra aşar vergisinin kaldırılması yönünde tartışmalar devam etmiş, aşarın kaldırılmasına yönelik bir karar alınmış olmasına rağmen, önce bu verginin kaldırılmaktan çok iyileştirilmesi görüşü gündeme gelmiştir. Devam eden dönemde, aşar vergisinin kaldırılması Halk Fırkasının ilk programı olan dokuz umde arasına da girmiş, halkın şikayet ve mağduriyetine sebep olan aşarın kaldırılması burada da kabul edilmiştir. Devam eden süreçte cumhuriyetin ilanından hemen önce aşarın kaldırılması teklifi gelmiştir. 17 Ekim 1923 tarihinde Diyarbakır Mebusu Zülfî Bey aşar vergisinin kaldırılması için ilk teklifi "*Aşar Vergisinin İlgasıyla Arazi Vergisinin Tatbiki Hakkında Bir Kanun Teklifi*" adı ile yapmıştır. Bu teklif Kavanin ve Muvazene-i Maliye Encümenlerine gönderilmiş olsa da daha sonra görüşülmek için gündeme alınmamıştır. Aşar vergisinin kaldırılması ile ilgili 20 Ekim 1924 tarihinde meclise "*Aşarın İlgası Hakkında Kanun Tasarı*" adı ile bir tasarı sunulmuş, bu tasarı 10 Şubat 1925 tarihinde görüşülmeye başlanmıştır. (Coşar, 1996: 23, 24) TBMM genel kurulunda yapılan görüşmeler sonucunda "*Âşârın İlgası, Yerine İkame Edilecek Mahsûlat-ı Arziye Vergisi Hakkındaki Kanun*" adı ile aşar vergisi kaldırılmıştır. (TBMM ZC., 1925: 96., Resmi Gazete, 1925: 7) Aşar vergisinin kaldırılmasındaki ekonomik amaç, kanunun gerekçesinde "*Bu yasa tasarısında izlenen amaç; tarım ürünlerinin safi hasılatının vergiye tabi tutulması ilkesine ve aşarın serbest tarımı kısıtlayan ilkelerinin ortadan kaldırılması ile halkın gereksinmelerini baskı altına almayacak bir şekilde tahsiline yönelik olmasıdır*" (Demirbaş, 2010: 27) şeklinde açıklanmıştır. Bu ifadeden olmak üzere aşar vergisinin, orijinal

oranının çok üzerinde uygulanması çiftçi kesimin üzerine bir yük bindirmiş ve bu yük halkın üzerinde bir baskı unsuru oluşturmuştur.

Normal şartlar altında ağır olmamasına rağmen hazinenin ihtiyacından dolayı git gide fazlalaşan ve tahsil edilme tarzında yaşanan keyfi tutumlar ile ağırlaşan bu vergi türü tarım kesimini ezmeye başlamıştır. Bu verginin özellikle iltizam ile toplanması tarım kesiminde ekstra bir yüke sebep olmuştur. Milli Mücadele sürecinde yükün büyük çoğunluğunun kırsal kesimin üzerine binmesi aşar vergisinin kaldırılmasında önemli bir rol oynamıştır. Öyle ki kırsal kesim Kurtuluş Savaşı esnasında tüm birikimlerini tüketmiş, tüm birikimi ile savaşa destek olan kırsal kesim üzerinde bulunan aşar yükünün daha fazla devam ettirilmemesi uygun görülmüştür. Ayrıca aşarın tarım üretim artışı engelleyici konusunda yaygın bir kanı oluşmuştur. Çünkü aşar nedeniyle çiftçilerin çalışmaktan kaçındığı, parası çok olandan daha çok para alınacağına bilinmesinin, açıklıktan ölmeyecek kadar ekimin gerçekleştirilmesine sebep olduğu, bunun sonucunda da arazilerin boş kaldığı tespiti yapılmıştır. Aşar vergisinin esasını oluşturan 1/10 vergisinin, esasından uzak kalınarak (Coşar, 1996: 24-26) bu oranın çok üzerinde vergilendirme yapılmasından dolayı tarımı geliştirmenin, üretimi arttırmanın mümkün olmadığı belirlenmiştir.

Toplumda eşitsizliğin ortaya çıkmasına karşı olan halkçılık ilkesi özelinde ele alınacak olunursa aşar vergisinin, oranından yüksek miktarlarda alınması çiftçilikle uğraşan köy halkı ile tarım üretimi yapmayan kent halkı arasında vergi eşitsizliğine de sebep olmuştur. Aşar vergisinin kaldırılması ile ülkedeki vergi yükü köy halkının sırtından alınarak, kent halkı üzerine de yayılmıştır. Böylece vergide adalet sistemi tesis edilmeye bu yönde ortaya çıkan eşitsizlik giderilmeye çalışılmıştır.

Aşar vergisinin kaldırılmasına yönelik hükümetin teklifi komisyon tutanağında “*halkçı bir ülkenin temel prensibi olan yüce bir amaç namına komisyon böyle bir fedakarlığa cesaretle katlanma gereğine inandığı*” ifadeleri ile yer almıştır. Bu ifadeden de aşar vergisinin kaldırılması devletin vatandaş yararına yaptığı bir fedakarlık olarak görülmüştür. Zira bu vergi yüzyıllardır Osmanlı Devleti’nin, daha sonrada Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk yıllarında önemli bir gelir kalemi olmuştur. Ancak yüzyıllardır ezilen köylülere halkçılık ilkesi ile yakın bakılmasından dolayı aşarın kaldırılması, küçük çaplı faaliyet yürüten köylülerin gözetilmesi açısından önemli düzenlemelerden birisi olarak kabul edilmiş

(Coşar, 1996: 28) Türk köylüsünün bir beklentisi gerçekleşmiş¹ ve halkçılığın bir yansıması tezahür etmiştir.

Çalışmamızda aşarın kaldırılmasının iktisadi olarak olumlu veya olumsuz getirileri değil, yalnızca halkçı yönü ele alınmıştır. Zira aşar vergisinin kaldırılması sonrası bunun yerine yeni bir vergi sisteminin getirilemediği ve bu durumun iktisadi kayıplara yol açtığına dair fikirler ortaya atılmıştır. Ancak bu durum bizim çalışmamızın içeriğini oluşturmadığından ve başka bir çalışma konusunu teşkil ettiğinden dolayı, aşarın iktisadi olarak değerlendirilmesi kısmına değinilmemiştir. Yalnızca sosyal açıdan bir değerlendirme ile yaklaşılarak varılan kanıda, aşar verisinin kaldırılmasının halkçı bir uygulama olduğu kabul edilmiştir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında tarım alanında gerçekleştirilen halkçı uygulamalardan biri de topraksız çiftçiye toprak dağıtılması olmuştur. Her ne kadar 1945 yılında “*Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu*” kabul edilinceye kadar verimli bir biçimde uygulanamamış olsa da topraksız kesime toprak dağıtılması adına cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren halkçı bir girişim sergilenmiştir.

Çiftçiyi topraklandırma adına 1925 yılında alınan bir karar ile sınırlı bir biçimde olsa da devlet topraklarının köylü kesime satılması uygulamasına gidilmiştir. (Çamurcuoğlu, 2009: 169) Bu süreç içerisinde, ülkenin bazı bölgelerinde gerçekleşen isyanlardan mütevellit 1927 yılında 1.500 aileye zorunlu iskan uygulanmış, 1929 ise “*Şark Menatıkı Dâhilinde Muhtaç Zürraa*” adlı altında toprak dağıtımını için kanun yapılmıştır. (İnci, 2010: 352) Bu yasa sayesinde ülkenin doğu kısımlarında bulunan toprak sahiplerinin 20.000 dönüm toprağı, 1914 yılında kayde-

1 Türk köylüsüne ve çiftçisine verilen destek halk tarafından bir beklenti konumuna gelmiştir. 1928 yılında Hamdullah Suphi Tanrıöver'in Türk Yurdu'nda yayımlanan “*beş altı sene evvel ihtiyar bir köylü lisanından işittiğim sözleri size tekrar edeceğim...*” diye başlayan yazısında şu ifadeler yazılmıştır: “.... Köylüye sordum:

Hükümetin Ankara'ya gelmesinden memnun musun? “Evet” dedi.

- Niçin?

- *Eşeğin sırtına ne koysam, tavuk, bulgur yahut çalı, Ankara'ya gidince hepsi para oluyor. Tekrar sordum:*

- *Yalnız bunun için mi memnunsun?*

Bir şey demedi. Ben iyi anlatmak istedim:

Bugünkü hükümetin vergi memuru, jandarması, mahkemesi ve diğer adamlarıyla senin için eskisinden daha iyi midir? Daha kötü müdür?

Köylü bana din kitaplarına mahsus bir veciz lisanla şu cevabı verdi:

- *Abdülhamid zamanında bize paşalar “Ver!” dediler, verdik. “Ö!” dediler, öldük. Onlar gitti, yerine başka paşalar geldi. Onlar da bize “Ver!” dediler, verdik. “Ö!” dediler, öldük. Bunlar da gitti, yerine siz geldiniz. Siz de “Ver!” dediniz, verdik. “Ö!” dediniz, öldük. Şimdi merakla bekliyoruz. Bize ne zaman “Al!” diyeceksiniz.” (Sarıkoşuncu ve Kayıran, 1998: 229)*

dilmiş olan değerinin 8-10 katı civarı ödenerek kamulaştırılmıştır. Bu araziler ile birlikte devlete ait toplam 110.000 dönüm tarım toprağı, toprağı olmayan köylü kesimine dağıtılmıştır. (Yedek ve Sertel: 2019, 219)

1 Kasım 1928 tarihinde TBMM'yi açış konuşmasında Atatürk, “Şark vilayetlerimizin bir kısmında ihdas edilen umumi müfettişlik isabetli ve faydalı olmuştur. Cumhuriyet kanunlarının emniyetle sığınacak yegane yer olduğunun anlaşılması bu havalide huzur ve inkişaf için esaslı bir mebdeydir. Yeni faaliyet devremizde gerek bu havalide, gerek memleketin diğer kısımlarında toprağı olmayan çiftçilere toprak tedarik etmek meselesiyle ehemmiyetli olarak iştiğal buyuracaksınız” (TBMM ZC. 1928: 2) ifadeleri kullanmış ve bu konunun üzerine gidilmesi gerektiğini vurgulamıştır. Atatürk yapmış olduğu bir başka konuşmasında, “çiftçiye, arazi vermek de, Hükümetin mütemadiyen takip etmesi lâzım gelen bir keyfiyettir. Çalışan Türk köylüsüne işleyebileceğı kadar toprak temin etmek, memleketin istihsalâtını zenginleştirecek başlıca çarelerdendir” diyerek, toprak dağıtımının üretimi arttıracığını söylemiştir. (TBMM ZC. 1929: 3)

Toprak dağıtımı üzerine yapılan çalışmalar, mülkiyet dağılışının adil bir hale getirilmesi, tarımsal arazilerin parçalanmasının önlenmesi, işçi kesiminin durumunun iyi hale getirilmesi ve sosyal güvenlikte hakları sağlamak prensibi ile hareket etmiştir. Özellikle tarımsal üretimde çalışan ancak topraksız veya az topraklı çiftçilere devlet arazilerinin dağıtılması yolu ile kişilerin aile işletmelerini kurmalarına destek verilmiştir. Toprak reformu üzerine yapılan çalışmalar ile başlamış olan süreçte, arzu edilen bir seviyeye ulaşamamasına rağmen, 1923-1934 yılları arasında, ülke dışından göç eden ailelere dağıtılmış olan araziler hariç 22.000 civarı köylü aileye 73.000 hektar hazine arazisi dağıtılmıştır. (Yedek ve Sertel, 2019: 220) 14 Haziran 1934 tarihinde “İskan Kanunu” (Resmi Gazete, 1934) kabul edilmiş ve bu kanun ile toprak dağıtımı daha sistemli bir hale getirilmiştir. Bu kanun sonrası 1935’te kabul edilen Halk Fırkasının parti programında “Her Türk çiftçisini yeter toprak sahibi etmek, partimizin ana gayelerinden biridir. Topraksız çiftçiye toprak dağıtmak için özgür istimplâk kanunları çıkarmak lüzumludur” ifadesine yer verilerek, toprak reformunun yapılması ihtimali güçlendirilmiştir. Atatürk 1936 yılında TBMM’de yapmış olduğu konuşmasında “Her Türk çiftçi ailesinin geçineceğı ve çalışacağı toprağı malik olması behemahal lazımdır. Bundan fazla olarak büyük araziye modern vasıtalarla işleyip vatana fazla istihsal temin edilmesini teşvik etmek lazımdır” sözlerini kullanarak, çiftçinin topraklandırılması konusunda bir an önce harekete geçilmesini istemiştir. Bunun için 1937 yılında “Zirai Islahat Kanunu” adına yapılan çalışmalar hızlandırılmış ancak II. Dünya Savaşı’nın başlaması toprak reformunun askıya alınmasına sebep olmuştur.

(İnci, 2010: 554-356) Bu dönemde toprak reformu üzerine kapsamlı bir kanun olmamasına rağmen 1934-1938 yılları arası, 48.411 toprağı olmayan veya az topraklı yerli çiftçi aileye toprak dağıtımını işlemine devam edilmiştir.

Halkçılık ilkesinin tarım üzerindeki yansıması “*Türkiye’nin arazi mülkiyet bünyesinde köylü mülklerinin geniş temeli teşkil etmesi*” (Kaya, 2015: 92) olarak değerlendirilmiştir. Bu bağlamda çiftçinin topraklandırılması halkçılık ilkesi doğrultusunda atılmış adımlardan sayılmıştır. Zira ekonomik sorunları süren köylü kesimin rahatlatılması ve refah seviyesinin arttırılması halkçılığın önemli gereklilikleri olarak kabul edilmiştir. Toprak dağıtımındaki esas sebep olan çiftçinin gelir durumunun iyileştirilmesi ve sosyal açıdan haklarının tesis edilmesi halkçılık ilkesinin yansıması olarak görülmüştür. Buna ek olarak topraksız veya az topraklı köylüye toprak dağıtılması, ailelerin kendi geçimlerini sağlamasına yardımcı olunması, vatandaşın çalışma ve emeğinin karşılığını yeteri bir seviyede alması halkçılık ilkesinin bu alandaki tezahürü olmuştur.

Tarımda halkçılık ilkesinin önemli yansımalarından biri de çiftçilerin kooperatifleşmesi adına yapılan çalışmalar olmuştur. Türkiye’de kooperatifleşme adına atılan ilk adım 19. Yüzyılda görülmüş, Mithat Paşa Niş valisi olduğu dönemde Pirot kasabasında “*Memleket Sandığı*” adında, çiftçilere kısa vadede düşük faizli kredi sağlamak amacı ile deneme niteliğinde bir girişim başlatmıştır. Daha sonrasında kooperatifçilik adına bazı küçük gelişmeler yaşanmış olsa da bu konuda en ciddi adımlar cumhuriyetin ilanından sonra gerçekleşmiştir. Cumhuriyet kurulduktan sonra, halkın %85’inin gelirini sağladığı tarım alanında, yüksek verimlilik adına kooperatifleşme yoluna gidilmiştir. Buna yönelik önemli gelişmelerden biri 1924 yılında “*İtibari, Zirai Birlikler Kanunu*” adı ile yapılan düzenleme olmuştur. Bu kanun, tarım kredi ve satış kooperatiflerinin ihtiyaçlarının tek bir elden karşılanabilmesi amacı taşıyan bir kanun olarak tanımlanmıştır. (Bilgin ve Tanıyıcı, 2008: 142) Devam eden süreçte kooperatifleşmenin sistemleşebilmesi için daha kapsamlı adımlar atılmıştır. Atatürk tarım ile ilgili yaptığı konuşmalarının bir bölümünde sık sık kooperatifleşmenin önemine vurgular yapmış, örneğin 1925 yılında Kastamonu konuşmasında “*Ben de çiftçi olduğumdan biliyorum. Makinesiz ziraat olmaz. El emeği güçtür. Birleşiniz. Birliklerle makin alırsınız*” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. II, 1997: 215) ifadelerini dile getirerek, tarımda birlikte hareket etmenin önemi üzerinde durmuştur.

Tarımda kooperatifleşme adına yaşanan gelişmelerden biri de 1929 yılında 1470 sayı ile “*Zirai Kredi Kooperatifleri Kanunu*” çıkarılması sayesinde gerçekleşmiştir. Bu kanun ile tarımsal alanda faaliyet gösterecek olan kredi kooperatifleri ve örnek çiftlikler kurulmuştur. (Altuncuoğlu,

2019: 285) Ayrıca çiftçilik yapanların kısa vadedeki kredi ihtiyaçlarını karşılamaları adına küçük yerleşim yerlerinde de kooperatif kurulabilmesinin önü açılmıştır. (TBMM Kanunlar Dergisi, 1929: 743) Böylece küçük ve ücra köyler, kooperatif etrafında birleştirilmek suretiyle ürettikleri ürünleri satabilecekleri bir yapılanmaya kavuşmuşlardır. TBMM üçüncü dönem üçüncü toplantı yılını açış konuşmasında kanun özelinde konuşan Atatürk “*Zirai Enstitülerin bir an evvel vücuda getirilmesine ehemmiyet veriyoruz. Bu sene zirai kooperatif teşkilâtına başlanmış olması bilhassa memnuniyetimizi mucip oluyor. Bu kooperatifleri memleketin her tarafına teşmil etmeyi ziyade iltizam ediyoruz*” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. I, 1997: 380) cümlelerini kullanarak kooperatifleşmeyi bir kez daha dile getirmiş ve bu yapılanmanın ülkenin her bölgesine yayılması için çalışılacağını ifade etmiştir.

Türkiye kooperatifçilik adına 1935 yılında çıkarılan “*Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu*” da önemli gelişmelerden biri olmuştur. (TBMM Kanunlar Dergisi, 1935: 764) Bu kanun ile birlikte çiftçilere düşük faizli kredilerin sağlanması işi, tarım kooperatiflerine verilmiştir. Ayrıca köylülerin ürettikleri ürünleri aracısız bir biçimde doğrudan tüketiciye ulaştırmasının önü, tarım kredi kooperatifleri aracılığı ile açılmıştır. Çiftçinin korunması amacını taşıyan kooperatif yapılanması, tarım alanında yatırım yapmak isteyen kişilerin makine, tohum ve gübre desteğinin sağlanmasına yardımcı olmuştur. Kurulan kooperatifler, Ziraat Bankası’nın denetimi altına alınmış ve bu kooperatiflere üretim yapmayanların ortak olması engellenmiştir. 1929 yılına kadar, Ziraat Bankası tarafından verilen zirai krediler, bu aşamadan sonra tarım kredi kooperatifleri aracılığıyla verilmeye başlamıştır. Yine bu kanun ile Ziraat Bankası’nın köylerde şube açamaması, verilen kredilerin nasıl kullanıldığının denetlenememesi ve küçük çiftçilerin kredi alabilmek için garanti göstermemesi gibi sorunlar giderilmiştir. Tarım kooperatiflerin en önemli faaliyet alanı kamu tarafından sağlanan kredilere aracılık etmek olmuş, bunun yanında aynı desteklerden yem, gübre, tohumluk, ilaç ve fide gibi yardımlar sağlanmıştır. (Reyhan, Tarım Kredi Kooperatifleri, 2020) Tarım Kredi Kooperatifleri Kanunu ile ülkenin ve çiftçinin kalkınmasının amaçlandığını vurgulayan Atatürk “*Ziraatta kalkınmayı kolay ve çabuk yapmak için şartlar, çok ilerlemiş ve hazırlanmıştır. Yeni usulde ve yeni makineler kullanmakta, iyi teşkilâtla yapılacak yardımların süratle semere vereceğini görüyoruz. Kooperatif teşkilâtı her yerde sevilmiştir. Kredi ve satış için olduğu kadar, istihsâl vasıtalarını öğretip kullandırmak için de, kooperatiften istifadeyi mümkün görüyoruz*” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. I, 1997: 406, 407) diyerek, kooperatifleşmenin önemine değinmiştir. 1935 yılında çıkarılmış olan kanun ile birlikte Türkiye’de kooperatifleşme daha da hızlanmıştır. 1938 yılı rakamları in-

celendiğinde Türkiye’de 586 tarım kredi kooperatifinin bulunduğu tespit edilmiştir. (Reyhan, Tarım Kredi Kooperatifleri, 2020)

Tarımda kooperatifleşmeye gidilmesi usulü halkçılık ilkesinin tarım politikaları üzerindeki tezahürlerinden biri olmuştur. Zira kooperatifleşme sayesinde küçük çaplı tarım faaliyeti yürüten çiftçilerin yararına hamleler yapılmıştır. Buna ek olarak çiftçilere kredi, makine, tohum ve gübre sağlamak gibi destekler bu kooperatifler aracılığı ile daha da kolaylaşmıştır. Ayrıca çiftçilerin piyasada ezilmemesi, ürettiği ürünü doğrudan tüketiciye ulaştırabilmesi ve böylece piyasadaki gelir dağılımından eşit bir şekilde yararlanılması da kooperatifleşme ile güçlenmiştir. Bu durum tarımda kooperatifleşmenin halkçılığı ilgilendiren yönleri olmuştur.

Tarım alanındaki halkçılık ilkesi yansımalarından bir diğeri de tarımda bilimsel araştırmaların yapılabilmesi için Yüksek Ziraat Enstitüsü’nün kurulması olmuştur. Tarımsal faaliyetlerin daha bilimsel yollar ile yapılabilmesinin temellerinin atıldığı bu gelişme için ilk olarak 1927 yılında Alman Prof. Dr. Oldenburg başkanlığında 11 kişilik bilim adamı heyeti Türkiye’ye gelmiştir. Heyet, incelemelerinden sonra Türkiye’de modern anlamda bir ziraat okulu açılmasını tavsiye etmiştir. (Yaşar, 2015: 136) Bu tavsiyeler ile 20 Haziran 1927’de “*Ziraat ve Baytar Enstitüleri ile Ali Mekteplerin Tesisine ve Ziraat Tedrisatının Islahına Ait Kanun*” (TBMM Kanunlar Dergisi, 1927: 447) kabul edilmiştir. Böylece çiftçi kesiminin bilimsel tarım yapabilmesi ve bu sayede veriminin arttırılabilmesi için yükseköğretim kurumlarının açılması yoluna gidilmiştir. Bu kanunun devamında 1930 yılında “*Ankara Yüksek Ziraat Mektebi*” açılmış ve 10 Haziran 1933 tarihinde de “*Yüksek Ziraat Enstitüsü Kanunu*” (TBMM Kanunlar Dergisi, 1933: 951) kabul edilmiştir. Kanundan kısa bir süre sonra okul açılmış ve eğitim-öğretime başlamıştır. Konu ile ilgili Atatürk “*Bütün fakülteleriyle beraber açılmış olan Yüksek Ziraat Enstitüsünün yetiştireceği yüksek mühendislerin, ileride, memlekete faydalı olacaklarına şüphe yoktur*” (Atatürk’ün Söylev ve Demeçleri, C. I, 1997: 391) cümlesini kullanarak bu gelişmenin tarımsal alanda ülkenin kalkınması adına atılan önemli adımlardan biri olduğunu vurgulamıştır. Tarımsal kalkınma ve çağdaş anlamda tarım metotlarının uygulanması yönünde önemli bir adım olan bu kurum sayesinde, teknik anlamda gelişmeler kurslar sayesinde çiftçilere ulaştırılmıştır. Tarımın, bilimden yararlanılarak daha da geliştirilecek olması çiftçinin veriminin arttırılması adına önemli bir husus olduğundan dolayı, bu alanda bir yükseköğretim kurumunun açılması halkçı bir gelişme olarak kabul edilmiştir.

Tütün Rejisinin kaldırılması ile bu alandaki tekele son verilmesi ve Rejinin devlet tarafından satın alınması devletçi bir uygulama olsa da,

üreticinin üzerindeki baskının kaldırılması yönü ile halkçı bir uygulama olmuştur. Bunun yanında Ziraat Bankası'nın çiftçiye verdiği imkanların arttırılması, düşük faizle kredi imkanlarının sağlanması ve makine, tohum gübre desteklerinin arttırılması çiftçilerin işlerini kolaylaştırma ve verimlerinin arttırılması açısından ele alındığında halkçı gelişmelerden diğerleri olarak görülmüştür.

SONUÇ

Türkiye'de cumhuriyetin ilanından önce başlamak üzere her alanda inkılap hareketleri yaşanmıştır. İlk dönemde olmasa da daha sonrasında "Atatürk İlkeleri" adı ile anılmaya başlayan ilkeler, yapılan inkılapları şekillendirmiştir. Öyle ki altı ilke, Türk inkılabının temelini teşkil etmiş ve inkılapların yön vericisi olmuştur.

Atatürk ilkelerinden Halkçılık ilkesi siyasi, ekonomik ve sosyal alanlarda birçok farklı konuyu etkilediği gibi, tarım politikalarını da etkilemiş, ilkenin çekirdeğini oluşturan "eşitlik" kavramı her alanda kendisini gösterdiği gibi, tarım alanında yapılan bazı inkılaplarında temelini teşkil etmiştir. Halkçılık ilkesinin genel özelliklerinden olan halkın refah düzeyinin arttırılması, toplumun her yönden gelişmesinin hedeflemesi, bireylere eşit fırsatlar sunulması gibi esaslar, cumhuriyetin ilk yıllarında tarım alanında atılan adımlarda da hissedilmiştir.

Halkçılık ilkesinin yansımalarının görüldüğü tarım kesimindeki ilk gelişme aşar vergisinin kaldırılması olmuştur. Aşar vergisinin, oranından yüksek miktarlarda alınması çiftçilikle uğraşan köylü kesim ile üretim gerçekleştirmediği için bu vergiden muaf olan kent halkı arasında bir eşitsizliğe sebep olmuştur. Bu verginin kaldırılması vergi adaletinin tesis edilmesine ve dolayısıyla halkçılığın vücut bulmasına ortam hazırlamıştır. Aşar vergisi yüzyıllardır Osmanlı Devleti'nin, ilk yıllarında ise Türkiye Cumhuriyeti'nin önemli bir gelir kalemi olmasına rağmen bu vergi türünün kaldırılması devlet tarafından yapılmış bir fedakarlık olarak kabul edilmiştir. Zira normal şartlar altında 1/10 oranında toplanması gereken bu vergi oranının, zamanla çok üzerinde ve baskı ile toplanması, aşarın amacını aşmasına sebebiyet vermiştir. Bu durum aşar vergisinin çiftçi üzerinde bir baskı unsuru olmasını beraberinde getirmiştir. Aşarın kaldırılması, kendi çapında küçük üretim yapıp bu ürettiğini de nakde dönüştürerek günü kurtarmaya çalışan köylülerin gözetilmesi açısından önemli bir düzenleme olarak kabul edilmiştir. Topraksız çiftçiye toprak dağıtılması da halkçılık doğrultusunda tarım kesiminde atılmış adımlardan olmuştur. Zira toprak dağıtımı ile çiftçilerin gelir durumlarının iyileştirilmesi ve kırsal kesimdeki vatandaşın emeğinin karşılığını yeteri bir seviyede alması, halkçılık ilkesinin buradaki yansıması olarak görülmüştür. Tarımsal alanda kooperatifleşmeye gidilmesi yine

halkçı bir adım olmuştur. Kooperatifleşme ile çiftçilere kredi, makine, tohum ve gübre desteği sağlama işi kolaylaşmıştır. Bu sayede küçük çaplı çiftçi kesiminin piyasada ezilmemesi, ürettiği ürünü doğrudan tüketiciye ulaştırabilmesi ve gelir dağılımından eşit bir şekilde yararlanması amaçlanmıştır. Ayrıca bilimsel tarıma geçilmesi için açılan Yüksek Ziraat Enstitüsü çiftçinin veriminin arttırılması adına faaliyetler yürütmüş bir kurum olduğundan halkçı politikaların tarımdaki yansımalarından diğeri olmuştur. Halkçılık ilkesinin tarım alanında yansıması, “*halk için, halk yararına, halk merkezli*” politikalar üretilmesinin önünü açan önemli bir etmen olmuştur.

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri ve Resmi Yayınlar

- Resmi Gazete, 23 Şubat 1925.
Resmi Gazete, 21 Haziran 1934.
TBMM Kanunlar Dergisi, Cilt 5, Dönem 2, 20 Haziran 1927.
TBMM Kanunlar Dergisi, Cilt 7, Dönem 3, 1 Haziran 1929.
TBMM Kanunlar Dergisi, Cilt 12, Dönem 4, 10 Haziran 1933.
TBMM Kanunlar Dergisi, Cilt 15, Dönem 5, 21 Ekim 1935.
TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt 14, Devre 2, İçtima 58, 17 Şubat 1925.
TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt 5, Devre 3, İçtima 2, 1 Kasım 1928.
TBMM Zabıt Ceridesi, Cilt 13, Devre 3, İçtima 3, 1 Kasım 1929

Kitaplar ve Makaleler

- Altuncuoğlu N. (2019). Atatürk'ün Söylev ve Demeçlerinde Tarım Politikası, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 12(62), 283-289.
- Akandere O. vd. (2006). *Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi*, Konya: Eğitim Kitabevi.
- Bilgin N. Ve Tanıyıcı Ş. (2008). Türkiye'de Kooperatif ve Devlet İlişkilerinin Tarihi Gelişimi *KMU İİBF Dergisi*, 15, 136-159
- Çamurcuoğlu G. (2009). Türkiye Cumhuriyeti'nin Toprak Reformu ve Milli Burjuvazi Yaratma Çabası, *Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 13(1-2), 161-178.
- Coşar N. (1996). Aşar Vergisinin Kaldırılma Nedenleri, *Toplumsal Tarih Dergisi*, 7, 21-29.
- Demirbaş C. (2010). *1929 Ekonomik Bunalım Sonrası Türkiye'deki Siyasal ve İktisadi Düzenlemeler*, T.C. Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fen Edebiyat Anabilim Dalı Tarih Bilim Dalı, YL. Tezi, Bursa.
- Erdoğan H. (2016). *Atatürk İlkeleri*, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi, Kayseri: Not Yayınevi.
- Hazırlayan: Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı. (1997). *Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri I-III*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Hazırlayan: Türk Dil Kurumu. (1998). *Türkçe Sözlük I*, Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

- İnan Y. Z. (1978). *Atatürk İlkeleri Bakışlar*, İstanbul: Bayramşık Yayınevi.
- İnci İ. (2010). Atatürk Dönemi Türkiye’inde Toprak Mülkiyet Dağılımı İle İlgili Bazı Düzenlemeler, *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 44, 345-359.
- Kafesoğlu İ. ve Saray M. (1983). *Atatürk İlkeleri ve Dayandığı Tarihi Temeller*, İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Kaştan Y. (2007). Atatürk Dönemi’nde Tarım Alanında Yapılan Yenileşme Hareketleri, 38. *ICANAS*, 1763-1783.
- Kaya S.Y. (2015). İskân ve Toprak Dağıtım Politikaları Işığında Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu, *Journal of Life Economics*, 2(3), 77-105.
- Kocatürk U. (2004). *Atatürkçülük ve Atatürk İlkeleri*, Atatürkçü Düşünce El Kitabı I, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Okcuoğlu G. ve Önder İ. (1987). Aşarın Kaldırılması, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 45(1-4), 261-276.
- Özkaya Y. (2004). *Atatürk ve Halkçılık*, Atatürkçü Düşünce El Kitabı I, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi.
- Palamut M.E. (1987). Aşar ve Düşündürdükleri, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası*, 43, Prof. Dr. S. F. Ülgener’e Armağan.
- Sarıkoyuncu A. ve Kayıran M. (1998). Atatürk, Cumhuriyet ve Türk Tarımı: Atatürk’ün Tarım Politikası ve Sonuçları, *Erdem Dergisi*, 11(31), 215-242
- Şahinkaya S. (2019). Mustafa Kemal Paşa’nın Halkçılık Programı (13 Eylül 1920), *Memleket Siyaset Yönetim Dergisi*, 14(32), 183-194.
- Selek S. (2010). *Anadolu İhtilali II*, İstanbul: Kastaş Yayınevi.
- Tunaya T.Z. (1952). *Türkiye’de Siyasi Partiler 1859-1952*, İstanbul: Arba Yayınları.
- Tünay M, (1986). Atatürk’ün Halkçılık İlkesi ve Çalışma Hayatı, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 2(5), 505-518.
- Uca A. (2017). Atatürk İlkeleri Türk Milletine Neler Kazandırdı? *KMÜ Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi*, 19(33), 151-162.
- Yalçın D., Akbıyık Y., Özkaya Y., Bozkurt G., Akbulut D. A. ve diğerleri. (2011). *Türkiye Cumhuriyeti Tarihi II*, Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Yaşar S. (2015). Yüksek Ziraat Enstitüsü’nün Kuruluşu ve Alman Bilim Adamlarının Çalışmaları, *Türk İslam Medeniyeti İlmî Araştırmalar Dergisi*, 19, 135-148.
- Yedek Ş. ve Sertel S. (2019). Toprak Reformu ve Çiftçiyi Topraklandırma Kanunu Uygulamalarının Türk Tarımına Etkisi, *Türkiye’de Tarım Politikaları ve Ülke Ekonomisine Katkıları Uluslararası Sempozyumu Bildirileri*,

Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları. 215-229.

Ansiklopediler

Reyhan C. (2020). Tarım Kredi Kooperatifleri Maddesi, *Atatürk Ansiklopedisi*, Atatürk Kültür Dil ve Tarih Yüksek Kurumu - Atatürk Araştırma Merkezi Başkanlığı, Elektronik Materyal.